

Jaunais normālais piena nozarē

Piena lopkopības nozare piedzīvo pārmaiņas, kas veicinās kooperāciju

SANDRA DIEZIŅA

Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) rīkotajā konferencē par Latvijas piensaimniecības nākotni nozares eksperti iezīmēja jaunākās prognozes, aicinot piena fermu īpašniekus īpaši domāt par darāmajiem darbiem sava rūpala stiprināšanā un konkurētspējas palielināšanā. Tāpat jādoma, kā turpmāk sadzīvot ar vides un Zaļā kursa prasībām.

Izdzīvos stiprākie

Kādas ir īstermiņa un ilgtermiņa prognozes un ko sagaidīt nozarē turpmākajos gados? Jau šobrīd ir skaidrs, ka viens no izaicinājumiem būs strauji augošās ražošanas izmaksas. Iezīmējot pašreizējo situāciju, Starptautiskā piena pētniecības tīkla (IFCN) piena pētniecības centra vecākā ekonomiste Doroteja Bolinga sacīja, ka ES vidējā piena iepirkuma cena pēdējā gada laikā vidēji augusi par 23,4% un paredzams, ka arī turpmāk piena cena saglabāsies augsta. "Mēs prognozējam, ka izdzīvos tikai stiprākie. Tā būs liela un grūta ciņa, lai saglabātu savu vietu šajā lauksaimniecības nozarē. Galvenais iemesls – ražošanas cenu paaugstināšanās. Tiem, kas saglabās savu ražošanu, skaidri jāredz, kur viņi investēs. Investīcijas jāveic efektivitātē un ražošanas modernizācijā, piemēram, piena robotos," uzsver Doroteja Bolinga. Faktiski lauksaimniekiem būs jācīnās, lai nodrošinātu pietiekami lielu peļņu, tas nozīmē pamatīgu darbu, tostarp ieguldījumus efektivitātē. "Tas ir jaunais normālais – pārmaiņas un pielāgošanās pārmaiņām," rezumē pētniece. Lai pieņemtu izšķirošus lēmumus, zemniekiem jāseko gan svaigpiena iepirkuma cenām, gan pieprasījumam un patēriņam, kā arī ģeopolitiskajai situācijai. Redzams, ka pagājušajā gadā pirmoreiz ES saražotie piena produkcijas apjomi ir sarukuši, bet piena fermu skaits Eiropā pērn samazinājies par 6,3%. Jau šobrīd lielāks spiediens ir uz vides prasībām, globālās piegādes ķēdes nosaka, ka pastāv spiediens uz cenām, lai fermas būtu konkurētspējīgas. Tāpat situāciju ietekmē ārējie faktori – pandēmija, klimata pārmaiņas un citi. Piena ražošanas izmaksas šogad ir pieaugušas gandrīz visās valstīs, tas ietekmē zemnieku saimniecību peļņu, tāpēc daļa piena fermeru nolēmuši samazināt

TIMURA SUBHANKULOVA FOTO

Ilgtermiņa optimistiskais scenārijs līdz 2030. gadam liecina – piena ražošana ES pieaugs par 21%, sasniedzot 199 miljonus tonnu gadā. Pārdoto produktu apjoms varētu pieaugt par 22%, savukārt slaucamo govju skaits var sarukt par 3,7%, pieaugot produktivitātei.

piena ražošanu, un līdzīga aina vērojama arī Latvijā. Jau iepriekš ziņots – kopš 2015. gada no nozares ir izstājušās 8142 saimniecības, kas ir gandrīz puse jeb 42% no kopējā saimniecību skaita – tas nozīmē 1,6 tūkstošus saimniecību ik gadu. Visstraujākais samazinā-

dam liecina – piena ražošana ES pieaugs par 21%, sasniedzot 199 miljonus tonnu gadā. Pamatojums – pasaulē iedzīvotāju skaits palielināsies par 11% – līdz 8,6 miljardiem, līdz ar to pieaugs vajadzība pēc pārtikas, tostarp piena produktiem. Prognozes lieci-

gan vides jautājumi, gan dzīvnieku labturība un Ukrainas kara ietekme. IFCN pētniece saredz, ka daudz dažādu faktoru var atstāt ietekmi uz piena ražošanu. Tā vietā, lai piena ražošana pieaugtu, iespējams, tā var pat sarukt, un tas ir tā saucamais jaunais normālais piensaimniecībā.

Lai būtu efektīvi

Eksperti arī vērs uzmanību uz jaunu tehnoloģiju izmantošanu piena lopkopībā. Runājot par CO₂ izmešiem uz katru kilogramu saražotā piena, Doroteja Bolinga aicina izmantot tādus tehnoloģijas, kas ļautu samazināt CO₂ emisijas. Taču skaidrs, ka tas prasīs vēra ņemamus ieguldījumus. Fermeriem būtu jāmaina tas tradicionālais saimniekošanas veids, kā viņi strādāja līdz šim, un jāseko līdzī, lai fermas atbilstu Zaļā kursa prasībām. Vienlaikus jārekinās ar darbaspēka izmaksu pieaugumu un dārgākām izejvielām. Tikai palielinot produktivitāti un ražošanas apjomus, ieviešot modernākas tehnoloģijas, var palielināt nozarē strādājošo algas. Aizvien lielāka nozīme būs datu uzskaiti un tālākizmantošanai saimniecību darbā.

Mudina kooperēties

Lai celtu efektivitāti un kopīgi pārvarētu izaicinājumus, Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācijas valdes priekšsēdētājs, kooperatīva "Piena loģistika" pārstāvis Jānis Grasbergs mudina zemniekus kooperēties un sadarboties. Sekojot līdzī piena iepirkuma cenām, redzams, ka vienubrīd Latvija bija pietuvusies vidējai ES piena iepirkuma cenai, bet pašlaik atkal atpaliekam no Lietuvas un Igaunijas. Zemnieka ienākumi būs tas svarīgais faktors, kas noteiks, vai piena lopkopība attīstīsies vai tomēr ne. Grasbergs zina teikt, ka piena nozarē Latvijā kooperēšanās pakāpe ir gandrīz 20%, kamēr Īrijā un Somijā virs 80%. Tas nozīmē, ka vēl ir lielas iespējas sadarboties un attīstīties. Viņš redz, ka ejam Īrijas virzienā, lai pārstrāde būtu efektīva un zemnieku saražotais piens būtu ar mazāku CO₂ pēdas nospiedumu. Latvijā ik dienas saražojam 2,5 tūkstošus tonnu piena, no tā kooperācijā – ap 500–550 t dienā. Šā brīža tirgū spēlētāji kļūst aizvien lielāki un ar šādu apjomu būtu ļoti grūti konkurēt, jo Lietuvā, piemēram, kooperatīvi saražo ap diviem tūkstošiem tonnu

piena dienā, bet Polijā – pat septiņus tūkstošus tonnu. Grasbergs mudina kooperēties, iesaistot piena pārstrādi un izplatīšanu. Šāds piemērs top Igaunijā, kur esošs kooperatīvs ar vairākiem mazākiem pārstrādes uzņēmumiem veido lielu pārstrādes rūpniecību, lai ietu tirgū, un šim projektam kā investors pievienojas produkcijas pārdevējs. Mums Latvijā vajadzētu nākt kopā – zemniekiem kopā ar pārstrādātājiem, jo piena apjomi, lai nonāktu pasaules tirgū, kļūst aizvien lielāki, un katram atsevišķi nav pa spēkam tādas nodrošināt, uzver pien-saimnieks. Tieši Īrija ir piemērs, kas ļautu ražot daudz piena un patērētājs iegūtu produktus par konkurētspējīgu cenu, kā arī veicinātu eksporta pieaugumu. Ja vēlamies saglabāt saimniecības esošajā struktūrā, lauku ainavu un govju ganības, jā-rūpējas par atalgojuma palielināšanu un efektivitāti. "Jāsaglabā tas, kas mums ir. Saimniecību ātrums, kas iziet no šīs nozares, ir pārāk straujš, un 2050. gads var izrādīties pārāk drūms. Tāpēc pie viena galda jāsežas zemniekiem, kooperatīviem un pārstrādātājiem, lai mēs ietu Īrijas virzienā," uzskata lauksaimnieks.

66 Visstraujākais samazinājums vērojams saimniecību grupās ar slaucamo govju skaitu no vienas līdz deviņām, tomēr arī pārējo saimniecību skaits samazinās.

jums vērojams saimniecību grupās ar slaucamo govju skaitu no vienas līdz deviņām, tomēr arī pārējās grupās saimniecību skaits ir sarucis – to parāda Agrosresursu un ekonomikas institūta pētījums.

Dažādu faktoru ietekme

Ilgtermiņa optimistiskais scenārijs līdz 2030. ga-

na, ka pieaugs piena patēriņš – viens cilvēks patērēs ap 131 kg piena gadā. Pārdoto produktu apjoms varētu pieaugt par 22%, savukārt slaucamo govju skaits var sarukt par 3,7%, pieaugot produktivitātei. 2030. gadā piena pārprodukcija varētu skart ES, ASV un Jaunzēlandi, taču skaidrs, ka situāciju var ietekmēt